

Kurs logiki: lekcja 7. Zdanie w sensie logicznym a interrogatywy i imperatywy

- [Wprowadzenie](#)
- [Animacja](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Rudolf Carnap, *Filozofia i składnia logiczna*, tłum. A. Zabłudowski, dostępny w internecie: <http://sady.up.krakow.pl/filnauk.carnap.filskllog.htm#I.04>.
- Źródło: Arystoteles, *Hermeneutyka*, [w:] *Dzieła wszystkie*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1990, s. 79.

Kurs logiki: lekcja 7. Zdanie w sensie logicznym a interrogatywy i imperatywy

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jedną z najważniejszych funkcji komunikacji jest oddziaływanie na drugiego człowieka. Za pomocą wypowiedzi wpływamy na przekonania i zachowania innych osób. Nie zawsze jednak robimy to za pomocą argumentacji, często sięgamy po inne środki. Jaką rolę odgrywają w tym pytania i nakazy, jak odróżnić je skutecznie od zdań w sensie logicznym? A może niektóre pytania i nakazy to w istocie ukryte argumenty i żeby się z nimi uporać, winniśmy je przekształcić w postać dowodzenia?

Twoje cele

- Zrozumiesz, czym różnią się interrogatywy (zдания pytajne) i imperatywy (zдания nakazujące) od stwierdzeń.
- Poćwiczysz skuteczne odróżnianie interrogatywów i imperatywów od stwierdzeń.
- Poznasz okoliczności, w których warto spróbować przekształcić pytanie bądź nakaz w stwierdzenie, oraz dowiesz się, jak to robić.
- Włączysz się w filozoficzny spór o status wypowiedzi wartościujących.

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem przedstawiającym kwestię interrogatywów w logice. Następnie zapisz dwa własne przykłady: interrogatywu i zdania o intencji pytania. Zapisz, czym one się różnią. Jaka jest intencja ich nadawcy?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DMIQwiYZs>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Interrogatywy*.

Polecenie 2

Wyobraź sobie, że w przyszłym tygodniu masz sprawdzian z filozofii. Korzystając z informacji zawartych w animacji, przeprowadź rozmowę z kolegą, w której próbujesz go przekonać do wspólnej nauki.

Cześć! Podobno w przyszłym tygodniu mamy sprawdzian z filozofii.

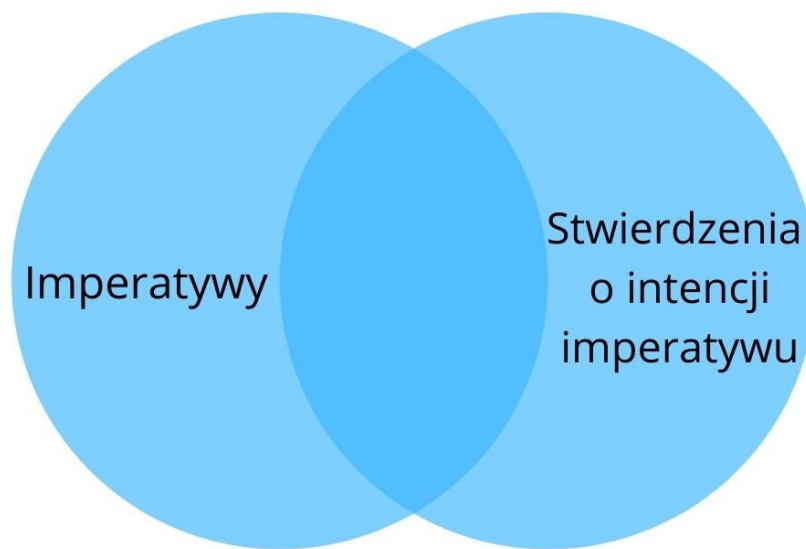

Hej! Tak, słyszałem o tym.

Przeczytaj

Imperatywy

Z podobnym problemem, z jakim spotkaliśmy się w przypadku [interrogatywów](#), mamy do czynienia w przypadku [imperatywów](#), tj. wypowiedzi nakazujących. Z jednej strony wiele nakazów to tylko skrócona wersja stwierdzenia, a więc wypowiedzi prawdziwej lub fałszywej. Z drugiej jednak strony wiele stwierdzeń to w gruncie rzeczy zawołane imperatywy. Możemy więc i tutaj przedstawić analogiczny do poprzedniego wykres:

Relacja między imperatywami a stwierdzeniami o intencji imperatywu.

Źródło: dostępny w internecie: Canva, domena publiczna.

I tak z jednej strony biblijne „nie zabijaj” posiada klasyczną formę imperatywu, jednak wiemy przecież, że, przynajmniej w kontekście biblijnym, jest to wypowiedź w skróconej wersji wyrażająca stwierdzenie „zabijanie jest złe”. W potocznej komunikacji bywa często odwrotnie, kiedy rodzic komunikuje dziecku: „nie powinieneś przeklinać”, to w istocie w grzeczny sposób wyraża imperatyw „nie przeklinaj”. Podobnie, kiedy nauczyciel ogłasza: „nie powinno się spóźniać na lekcję”, to nie poddaje w ten sposób tezy pod dyskusję, ale wyraża imperatyw: „nie wolno spóźniać się na lekcję”.

Rozstrzygnięcie, czy mamy do czynienia z imperatywem, czy stwierdzeniem, w bardzo dużym stopniu zależy od kontekstu lub intencji mówiącego. Oto bowiem ten sam rodzic, kiedy jego pociecha nieco podrośnie, zapoznawszy się przy tym z aktualnymi poradnikami psychologicznymi, formułuje to samo zdanie, tj. „nie powinieneś przeklinać”, ale tym razem ma intencję zaproszenia syna do dyskusji o charakterze etycznym, gdzie wyjściowa teza

brzmi: „przeklinanie jest złe”. W odpowiedzi na to, zrozumiawszy właściwie intencje rodzica, syn powinien poprosić o jakieś uzasadnienie tego poglądu.

Zatem podobnie jak pod pozorem pytania może skrywać się stwierdzenie (i na odwrót), tak pod pozorem imperatywu może skrywać się stwierdzenie (i na odwrót). Także w przypadku imperatywu, przed przyjęciem wypowiedzi należy się upewnić, czy mamy do czynienia ze stwierdzeniem, czy nie.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Zdanie w sensie gramatycznym

Zdanie oznajmujące

Zdanie oznajmujące – każde zdanie, w którym orzeka się coś o jakimś przedmiocie czy stanie rzeczy.

Interrogatyw

Interrogatyw – każde zdanie wyrażające konkretne pytanie, zakończone znakiem zapytania.

Stwierdzenie Stwierdzenie – zdanie oznajmujące użyte w taki sposób, że jest prawdziwe lub fałszywe.	Pseudo-stwierdzenie Pseudo-stwierdzenie – zdanie oznajmujące, które pod pozorem stwierdzenia wyraża interrogatyw, imperatyw lub zdanie wykrzyknikowe.	Interrogatyw właściwy Interrogatyw właściwy – w poprawnie gramatycznie formie interrogatywu jest wyrażona intencja pytania.	Pseudo-interrogatyw Pseudo-interrogatyw – w formie gramatycznej interrogatywu wyrażona jest inna intencja, zazwyczaj stwierdzenia.
---	---	---	--

Ćwiczenie 1

Do każdej z podanych tu podkategorii podaj po dwa własne przykłady zdań. Która podkategoria sprawiła ci najwięcej kłopotu? Jak myślisz, dlaczego?

Słownik

imperatyw

(łac. *imperativus* – rozkazujący) inaczej zdanie rozkazujące albo nakazujące, czyli takie, które ma intencję przekazania jego adresatowi polecenia wykonania jakiejś czynności lub powściągnięcia się przed jej wykonaniem; za pomocą imperatywów formułujemy nakazy i zakazy

interrogatyw

(łac. *interrogātīvus*, od łac. *inter* – między, *rogare* – pytać) inaczej zdanie pytające, czyli zdanie zawierające konkretne pytanie i zakończone znakiem zapytania

zdanie w sensie logicznym (stwierdzenie)

wypowiedź, która może być jednoznacznie uznana za prawdziwą albo fałszywą;
równoważnik zdania również może być zdaniem w sensie logicznym

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Interrogatyw to inaczej...

- ☐ stwierdzenie o ukrytej intencji zdania pytającego.
- ☐ wyłącznie pytanie zamknięte.
- ☐ każde zdanie pytające.
- ☐ zawołany nakaz.

Ćwiczenie 2

Zaznacz zdania, które są zawołanymi interrogatywami.

- ☐ Myślę, że najnowszy James Bond nie jest udaną produkcją.
- ☐ Uważam, że ta praca domowa była zbyt trudna.
- ☐ Warto by dzisiaj pójść do kina.
- ☐ Zastanawiam się, czy nie miałbyś dzisiaj ochoty pójść do kina.

Ćwiczenie 3

Zaznacz formalnie poprawny imperatyw.

Pij mleko.	☐	☐
Powinno się opiekować osobami starszymi.	☐	☐
Nie bądź sknerą!	☐	☐
Co za impreza!	☐	☐

Ćwiczenie 4

Przekształć poniższe zdania w stwierdzenia:

1. Nie bądź sknerą!
2. Czy nie za bardzo się przejmujesz?
3. Czy nie widzisz, że jestem zajęty?
4. Szanuj zieleni.

1.

2.

3.

4.

Ćwiczenie 5

Podaj dwa własne, pochodzące z twojego doświadczenia, przykłady zdań wartościujących, które stanowią ukrytą formę imperatywu. Uzasadnij swój wybór.

Ćwiczenie 6

Ułóż krótką wypowiedź na 6-8 zdań, składającą się wyłącznie z interogatywów i imperatywów.

Ćwiczenie 7

Weź następujące wyrażenie wartościujące: „Powinno się nieść pomoc potrzebującym”. Zastanów się, co to znaczy, że nie jest ono stwierdzeniem, i rozważ ten pogląd. Podaj dobry argument za i dobry argument przeciw.

Ćwiczenie 8

Podaj obszar stosunków międzyludzkich, który twoim zdaniem ucierpiałby najbardziej, gdyby z komunikacji usunięto wszelkie sądy wartościujące. Uzasadnij swój wybór.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Kurs logiki: lekcja 7. Zdanie w sensie logicznym a interrogatywy i imperatywy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Posługiwanie się podstawowymi kategoriami logiki i dbanie o kulturę logiczną wypowiedzi.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kultura logiczna.

1. Podstawowe kategorie logiczne języka: nazwy i zdania. Uczeń:

3) odróżnia zdania w sensie logicznym od imperatywów (nakazów) i interrogatywów (pytań) oraz dostrzega związki między nimi.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Zrozumiesz, czym różnią się interrogatywy (zdania pytajne) i imperatywy (zdania nakazujące) od stwierdzeń.
- Poćwiczysz skuteczne odróżnianie interrogatywów i imperatywów od stwierdzeń.
- Poznasz okoliczności, w których warto spróbować przekształcić pytanie bądź nakaz w stwierdzenie, oraz dowiesz się, jak to robić.
- Włączysz się w filozoficzny spór o status wypowiedzi wartościujących.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozumie, czym różnią się interrogatywy (zdania pytajne) i imperatywy (zdania nakazujące) od stwierdzeń;
- ćwiczy skuteczne odróżnianie interrogatywów i imperatywów od stwierdzeń;
- poznaje okoliczności, w których warto spróbować przekształcić pytanie bądź nakaz w stwierdzenie, oraz dowiaduje się, jak to robić;

- włącza się w filozoficzny spór o status wypowiedzi wartościujących.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zostają poproszeni przez nauczyciela o obejrzenie jakiegoś zaangażowanego społecznie lub etycznie materiału w aktualnych wiadomościach. Mają zwrócić uwagę na to, za pomocą jakich środków wyrazu są komunikowane treści materiału.

Faza wprowadzająca:

1. Podanie tematu i celu lekcji.
2. Wybrani uczniowie przedstawiają efekty swojej pracy domowej. Nauczyciel zapisuje na tablicy najważniejsze spostrzeżenia, nie komentując ich jeszcze.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przedstawia krótko podział zdań na cztery kategorie: oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe. Następnie dzieli uczniów na cztery grupy, proponując dowolny, aktualny dla społeczności szkolnej temat do dyskusji, np.: Czy należy obecnie przechodzić na wegetarianizm? Każda grupa uczniów może zabrać głos w dyskusji, ale

w taki sposób, że jedna używa tylko zdań oznajmujących, druga tylko pytajnych, trzecia tylko nakazów, czwarta tylko wykrzykników. Nauczyciel krótko komentuje wyniki rozmowy, wprowadzając tym komentarzem uczniów w temat lekcji.

2. Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału. Nauczyciel komentuje najważniejsze punkty, upewniając się, czy uczniowie dobrze je rozumieją.
3. Nauczyciel, nawiązując do wyników pracy domowej oraz wyników wcześniejszej rozmowy z podziałem na grupy, aranżuje rozmowę kierowaną na temat różnicy między stwierdzeniami a interrogatywami i imperatywami oraz jej znaczenia w codziennej komunikacji. W jakich sytuacjach powinniśmy używać każdego z tych typów wyrażen?
4. Podsumowanie lekcji i praca domowa: Uczniowie dostają podobne zadanie do tego, które było pracą domową. Tym razem mają ten sam materiał przerobić całkowicie tak, żeby składał się wyłącznie ze stwierdzeń, czyli ze zdań w sensie logicznym – o ile to możliwe, powinni też ograniczyć liczbę zdań wartościujących. Przy okazji mają stwierdzić, jak zmieniły się treść i wymowa materiału po wprowadzonych przez nich modyfikacjach.

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Stwórz krzyżówkę podsumowującą zajęcia i zawierającą minimum dziesięć haseł.

Materiały pomocnicze:

- Walczak P., *Metody aktywizujące w nauczaniu filozofii*, w: „Analiza i egzystencja” 10 (2009).
- Grzybowski J. i inni, *Sposób na filozofię. Kluczowe zagadnienia z dydaktyki przedmiotowej*, Warszawa 2016.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Przeczytaj” do podsumowania lekcji.